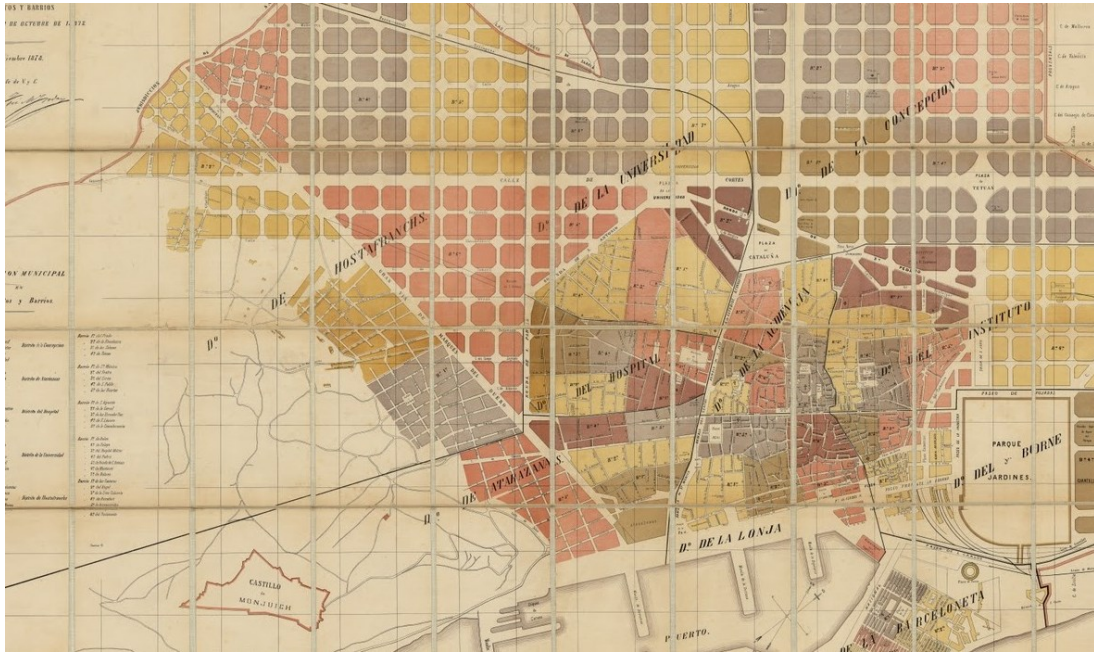

Girbal Jaume *at his best*

LLIBRES / NARRATIVA / 26 GENER, 2021

Ja fa alguns anys que Edicions de 1984 va recuperant l'obra narrativa d'Eduard Girbal Jaume, però fins ara les narracions que n'havien publicat —*L'estrella amb cua* (2005), *La tragèdia de cal Pere Llarg* (2006), *Oratjol de la Serra* (2011)— eren de temàtica *rural*. No tornarem un altre cop a l'eterna discussió entre proses rurals i ciutadanes, encara que fos una de les raons per les quals se'l va bandejar durant el Noucentisme. En tot cas, els contes que rescata ara l'editorial, a cura d'Agnès Prats, a *La reencarnació de la Matèria i altres relats* (2020) ens descobreixen un Girbal Jaume que fins ara no havíem llegit: tres relats situats a Barcelona i un altre que la meitat passa a Saragossa; els altres dos i mig tornen a ubicar-se a la zona que envolta el poble de Saló. I tot i que l'autor és, evidentment, el mateix, amb les mateixes dèries i un estil semblant, és clar que l'ambientació barcelonina ajuda a contrastar la seva literatura.

Ah, Barcelona! Ah, Barcelona, hipòcrita i traïdora!... Bassa d'oli aparent!... Got de ceguta!... Que tot ho prens, que tot ho reps, que tot ho transformes i emmetzines, i que vius, vius a tot viure, i fas venir ganes de viure més i viure millor, i, per la vida... mates! («.....», p. 84)

La reencarnació de la Matèria i altres relats és un aplec de relats d'origen divers publicats entre 1920 i 1932. Eduard Girbal Jaume era un escriptor del que podríem anomenar la corda modernista en un moment en què manaven els noucentistes. Era, a més a més, dels que estaven en contra de la modernització lingüística i de l'estàndard de l'Institut; era l'*outsider* dels *outsiders*, un «transgressor de dretes», com diu Anna Carreras l'*Ara*. Enric Casasses i Agnès Prats, els editors de Girbal a Edicions de 1984, ho expliquen molt bé als estudis que acompanyen els volums. Girbal era, com se sol dir, algú que no encaixava gaire en el moviment literari del moment, i els sotrac i daltabaixos de la societat catalana van fer la resta perquè quedés colgat en un mar d'oblit, fins ara fa uns vint anys.

El primer conte del recull, «“.....”», tracta d'una colla de valencians emigrats a Barcelona que fan mans i mànigues per sobreviure a la ciutat. És, sobretot, la història d'en Nelet, que comença maldant per trobar una feina honrada però que de mica en mica es va pervertint a causa de la societat insolidària i degenerada: les patronals i els sindicats, tots contribueixen al seu fracàs; és un crim, que diria Eskorbuto. Un cop les vies legals s'estronquen, en Nelet passa a les il·legals, i, com era d'esperar, no acaba bé, i acaba fugint de la ciutat per tornar-se'n al País Valencià.

La visió que Girbal Jaume dóna de la Ciutat Comtal recorda força la dels baixos fons de Vallmitjana —també recuperat per Edicions de 1984—, però, tot i que tenen punts en comú —una mena de tendresa o empatia per les persones, malgrat denunciar la corrupció d'una societat insolidària que mena els pobres a la desesperació i que genera el brou per als crims i les aberracions més diverses—, sembla més pessimista, amb una solució potser una mica diferent: no hi ha cap mena d'esperança en la societat industrial, ple de sindicalistes mesquins i de manaires i propietaris criminals, i potser només amb una mena d'entesa basada en els valors cristians de la pietat, el perdó, etc., allunyada del materialisme egoista —marxisme, capitalisme— és possible sortir-se'n, però de solucions explícites l'autor no en dóna cap. En Girbal Jaume es nota molt més el fàstic que li fa la societat industrial de Barcelona, en contraposició d'un món rural que, en tot cas, també està regit, en general, per l'egoisme i, diguem-ne, l'animalitat.

«La reencarnació de la Matèria» és un dels relats més curts del recull. Parla d'una dona d'Oratjol de la Serra —el poble que normalment s'identifica amb Saló— que va a parar de serventa a una família benestant del passeig de Gràcia. La seva vida està enquadrada en el servei, d'una banda, i en l'abducció per part d'una mena de secta de les que hi havia per Barcelona aleshores. En aquest cas, ens allunyem dels baixos fons i observem les formes de vida burgeses seguint les passes de la Matèria, corrupció d'Emetèria, que serveix per fer el joc, un altre cop, amb el materialisme/espiritualitat que dèiem abans. En una societat en què l'espiritualitat cristiana de sempre es va deixant de banda, l'Emetèria és abduïda per aquesta secta espiritista, que li fa creure que es reencarnarà quan mori. També és la crònica d'un «trasplantat» del camp a la ciutat; com en el relat de Narcís Oller, l'Emetèria se sent desarrelada, i en aquest cas troba el sentit de la vida en la feina com a dona de fer feines i en aquesta secta. D'altra banda, també mostra el procés d'isolament del patriarca de la família burgesa, arraconat a mesura que es fa gran i només mira per la finestra.

Poden fer-se'n dues lectures, d'aquest relat: d'una banda, permet entendre la vida dels criats, veure'ls com a persones, i, d'altra banda, torna a mostrar les falses respostes que tenen a disposició, com ara aquesta mena de sectes —igual que els sindicats o el capitalisme donen falses solucions a problemes profunds. Un altre cop, la manca de sentit de la vida transcendent tant pel que fa a l'industrial —al qual la família deixa de banda quan ja no es pot cuidar de l'empresa— com de la serventa —de qui no se'n cuida ningú, és una desarrelada, una trasplantada—, o la manca d'un sentit solidari orgànic de les persones, fa que les persones estiguin abandonades, deixades, i això dóna espai a un món inhumà i mecanitzat, materialista i sense esperit.

El següent relat d'àmbit ciutadà és «Els rellotges de mossèn Serraclara», que de fet és mixt: la primera meitat passa a Saragossa i la segona, al camp. Hi ha personatges pintorescs, hi ha pagesos i gent de món, i és una reflexió sobre la cultura i quin paper fa segons l'educació rebuda. El *leitmotiv* és l'opereta *La princesa del dòlar*, de Leo Fall, molt coneguda als anys vint. Girbal Jaume narra uns escenaris decadents o provincians de Saragossa, on una austríaca cantava la cançó, i com, malgrat l'ambient mediocre, l'art de la cantant feia que el narrador en gaudís amb tot el delit possible. La segona part passa al poble habitual de la Serra; el capellà té uns rellotges musicals, un dels quals reproduïx aquesta opereta, però ell, lluny de veure que forma part d'una societat mundana, troba que és música celestial, i fa una rifa per als feligresos. Així doncs, Girbal Jaume aconsegueix un contrast força ben trobat entre unes escenes de tabola provinciana i les de simplicitat camperola.

«Història de la Meca» és també la història de la Barcelona babilònica, tot i que no davalla tampoc en aquest cas als inferns del Raval o el Gòtic. Aquí llegim el relat d'un hereu escampa i d'una noia, la Feliça, anomenada *Meca*, que entra com a mecanògrafa en la seva empresa per portar un sou a casa seva, que viu en la misèria. Aquest relat, més que una tragèdia, és un sàinet, amb històries d'anada i tornada entre l'hereu i la Meca, amb un humor que comparteix, per exemple, amb el conte anterior, i ben lluny del to agre de «.....». A l'acabament s'arriba a un final feliç i ens n'alegrem, tant per la Feliça com per l'hereu, que pot tornar a la penya dels Pixantinters del Rhin.

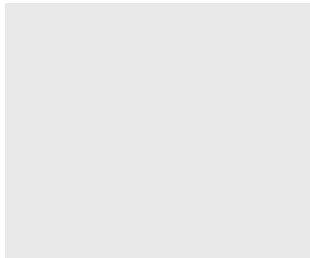
«Lilium entre spinas o el cas de la mestra nova» és el cas d'una noia de ciutat que va a parar a un poble perdut de l'interior i que es troba amb tots els casos imaginables de corrupció: només sortint de Barcelona, les companyes li desitgen tot el pitjor; en el camí al poble, tot són problemes, els homes que l'acompanyen creuen que la forastera no durarà gaire; a l'escola on ha guanyat la plaça, la bola de neu cada cop es fa més grossa, entre els alumnes i els pares. És un retrat pessimista que recorda més Raimon Casellas o la Víctor Català rural —a «.....» recordava la d'*Un film*—, però que, al capdavall, tracta dels mateixos temes que en les proses urbanes. En aquest relat és on hi ha la relació lesbiana d'alumnes que devia ser molt bèstia escrit fa cent anys i que encara ara sorprèn. Com a *Les multituds* i tantes altres obres modernistes, el poble acaba sobreposant-se a l'individu, que de mica en mica va perdent l'oremus en un procés de degradació irreversible. La mestra no és algú amb una voluntat de superhero, més aviat és una persona normal, amb pors i dubtes, que l'entorn destrueix. No és ni una intel·lectual —per bé que ha estudiat i ha aprovat unes oposicions—, és una persona normal amb els seus propis defectes engolida per les muntanyes.

«De com la Genisa Saborella va esdevenir bruixa» és un dels contes que meravellen de Girbal Jaume. Tracta, com de costum, sobre com la misèria i l'entorn degraden una persona fins al punt que no es reconeix ella mateixa; de fer-se passar per bruixa, acaba creient-se bruixa i morint com una bruixa. La mirada de Girbal Jaume cap els desfavorits i cap a les injustícies no és gens amable, tot i que sempre hi trobem de fons aquesta mena de pietat cristiana. Es pot entendre que les decisions dels seus personatges els menen a la perdició, però són decisions que difícilment podrien fer altrament. No sembla que cregui en un determinisme de l'estil naturalista, però sí que posa de manifest com les condicions socials i les creences de la gent produeixen misèria i dolor, marginació i odi. Això Girbal ho escriu amb la seva habilitat habitual, amb un llenguatge ric, prop del col·loquial, amb uns personatges i unes escenes molt evocadors, una història que fa pensar que si hi hagués més capacitat d'entendre l'altre potser tot aniria molt millor.

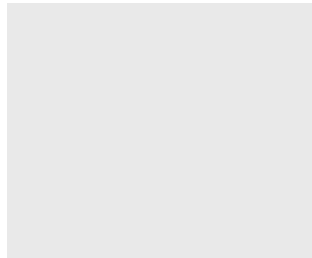
Certament, els relats urbans poden interessar el lector especialment, perquè fins ara no n'havíem llegit gaires coses; a *La tragèdia de cal Pere Llarg*, quan en un viatge veuen Barcelona de lluny i de nit, un personatge diu que «Sembla que hagin fogat boïcs arreu!», que és una manera molt elegant per dir que sembla que a la ciutat hi cremin llenya i brossa per escampar després com a femada. Però tot i que aquestes històries urbanes ofereixen aquest nou caire de Girbal Jaume, continuen semblant molt més vívids i ben resolts, més evocadors, més frescos, més atractius, els contes d'àmbit rural —amb l'excepció de «.....». Sembla que serà difícil trobar més proses d'aquest autor, després de la tasca de recerca que ha fet Agnès Prats, però en tot cas encreuem els dits, i l'enhorabona per la feina.

(Espluges de Llobregat, 1984). És llicenciat en Ciències Polítiques i de l'Administració i en Filologia Catalana, té el Postgrau de Correcció i Qualitat Lingüística i està mirant d'acabar el Màster d'Estudis Avançats en Llengua i Literatura Catalana, tot a la UAB. També li agraden els castells i la cervesa.

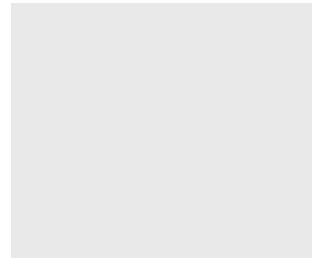
Articles relacionats

**Coses que et passen a
Barcelona quan tens
quaranta-cinc anys**

**Pere Gimferrer, una
rima**

**Goethe, Maragall i
altres animals**

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

Amb el suport de l'Ajuntament de
Barcelona (ICUB, 2019)

[Política de privacitat](#)
Copyleft